

STANOWISKO

Komisji ds. Polski Wschodniej Związku Województw RP

z dnia 28 sierpnia 2019 roku

w sprawie kontynuowania Programu Operacyjnego Polska Wschodnia w perspektywie finansowej 2020+

Biorąc pod uwagę, że:

- trwają prace mające na celu przygotowanie systemu wydatkowania środków UE w ramach Polityki Spójności na lata 2021-2027,
- w projekcie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 wskazano Makroregion Polski Wschodniej jako Obszar Strategicznej Interwencji o znaczeniu krajowym i zawarto zapisy o realizacji w latach 2021-2027 Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2020+,

mając na względzie zrównoważony rozwój pięciu województw **Polski Wschodniej: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego** oraz dobro ich mieszkańców, a także równowagę terytorialną i zachowanie spójności całej Unii Europejskiej, **Komisja ds. Polski Wschodniej Związku Województw RP przyjmuje następujące stanowisko w sprawie kontynuowania Programu Operacyjnego Polska Wschodnia w perspektywie finansowej po 2020 roku:**

Świadoma nowych wyzwań i potrzeb w obliczu powyższego, Komisja ds. Polski Wschodniej Związku Województw RP:

- Uznając Makroregion za obszar posiadający specyficzne, strukturalne trudności rozwojowe zagrażające trwałą marginalizacją, wynikające z peryferyjnego położenia wzdłuż wschodniej granicy UE, zaszłości w postaci wieloletniego niedoinwestowania oraz niestabilnej sytuacji na wschodzie Europy,
- Kierując się zasadą równoważenia procesów rozwojowych w duchu traktatowych zapisów ustanawiających europejską Politykę Spójności oraz wzmocnieniem terytorialnego wymiaru polityki spójności,
- Mając na uwadze troskę o tworzenie jak najlepszych warunków rozwojowych oraz wykorzystywanie endogenicznych potencjałów Makroregionu Polski Wschodniej związanych z inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi, zasobami przyrodniczymi i krajobrazowymi, bogatymi tradycjami produkcji żywności wysokiej jakości,

- Dostrzegając konieczność wsparcia finansowego jako impulsu rozwojowego wzmacniającego gospodarczą konkurencyjność regionu,
- Uwzględniając wciąż relatywnie niski poziom spójności i dostępności komunikacyjnej wynikający z niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury transportowej oraz niedostateczne wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w życiu mieszkańców, działalności sfery publicznej i gospodarczej,
- Doceniając fakt wykreowania marki i pozytywnego wizerunku Polski Wschodniej będącej podmiotem działań rozwojowych oraz przedmiotem strategicznej interwencji ze strony polityki spójności UE a także konieczność dalszego inwestowania w ugruntowanie i rozwijanie marki i wizerunku Polski Wschodniej,

podkreśla, że:

- Makroregion Polski Wschodniej potrzebuje instrumentu finansowego w postaci wyodrębnionego programu operacyjnego, dedykowanego wyłącznie temu obszarowi Unii Europejskiej,
- Program Operacyjny Polska Wschodnia okazał się sprawdzonym i efektywnym instrumentem wspierającym konkurencyjność i innowacyjność regionów, należących do grona najslabiej rozwiniętych w Unii Europejskiej,
- Dotychczasowe doświadczenia i wymierne efekty wsparcia rozwoju Polski Wschodniej z funduszy europejskich, w tym z Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 oraz z Programu Operacyjnego Polska Wschodnia na lata 2014-2020, potwierdzają celowość, skuteczność i racjonalność funkcjonowania tego typu Programów i ich wieloaspektowy, pozytywny wpływ na pobudzenie i zwiększenie dynamiki procesów rozwojowych, które zapoczątkowały zmiany strukturalne na obszarze Makroregionu,
- Programy Operacyjne dedykowane Polsce Wschodniej przyczyniły się w znacznym stopniu do przezwyciężenia lub zmniejszenia części identyfikowanych barier zagrażających marginalizacją Makroregionu.

Brak kontynuacji realizacji Programu Operacyjnego Polska Wschodnia mógłby zahamować pozytywne zmiany, do których przyczynił się ten ważny instrument finansowy oraz stanowiłby realną stratę dotychczasowych, dobrze zainwestowanych środków z poprzednich dwóch programów. Dysproporcje rozwojowe i inwestycyjne tego regionu narastały przez dziesięciolecia i pomimo sukcesów nie jest możliwe zniwelowanie ich w ciągu dwóch 7-letnich perspektyw finansowych. Polska Wschodnia jest przykładem obszaru o specyficznych, strukturalnych trudnościach rozwojowych, na którym występuje kumulacja problemów, zagrażająca trwałą marginalizacją. Część ze zidentyfikowanych barier udało się w ostatnich latach w znaczącym stopniu przezwyciężyć bądź zmniejszyć. Wciąż jeszcze województwa tego obszaru **borykają się z wieloma konkretnymi problemami**, do których zaliczyć należy w szczególności:

- **peryferyjne położenie** Makroregionu - wzdłuż **wschodniej granicy** Unii Europejskiej, co w połączeniu z relatywnie trwale niestabilną sytuacją zewnętrzną w tym regionie Europy, stanowi istotną, dodatkową barierę i potęguje problemy rozwoju społeczno-gospodarczego tego terytorium,
- **braki infrastrukturalne**, w szczególności w zakresie infrastruktury transportowej, skutkujące niskim poziomem spójności i dostępności regionów, oraz niewystarczającą atrakcyjnością inwestycyjną województw. Słaba dostępność transportowa Makroregionu jest jednym z kluczowych czynników ograniczających jego konkurencyjność, na co wskazuje m.in. „Regionalny Indeks Konkurencyjności” Komisji Europejskiej,
- **niedostateczne wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych** w życiu mieszkańców, działalności sfery publicznej i gospodarczej,
- **niewystarczająco rozwinięte** funkcje usługowe miast subregionalnych Polski Wschodniej,
- **niska atrakcyjność inwestycyjna** oraz **zbyt niski poziom przedsiębiorczości**,
- **utrudnione** możliwości wykorzystania **endogennych potencjałów rozwojowych** ze względu na relatywnie niską konkurencyjność regionów oraz niewystarczający kapitał własny, w szczególności finansowy,
- **słabe impulsy rozwojowe**, utrzymujące się embargo na wymianę handlową oraz sąsiedztwo jeszcze słabiej rozwiniętych regionów spoza Unii Europejskiej,
- **niski poziom zamożności mieszkańców** i związane z tym postępujące skrajnie negatywne procesy demograficzne.

Pomimo strukturalnych słabości, Polska Wschodnia posiada swoje **atuty**:

- **pozycję konkurencyjną** w wybranych dziedzinach gospodarki, w tym również potencjał przemysłowy w obszarach inteligentnych specjalizacji,
- potencjał rozwoju turystyki w oparciu o unikalne walory środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego,
- bogate **tradycje** w produkcji wysokiej jakości żywności, w tym ekologicznej,
- społeczeństwo odpowiedzialne za środowisko lokalne, świadome obecności więzi budujących wspólnotę,
- zbudowane **partnerstwo, relacje i współpraca** na poziomie Makroregionu Polska Wschodnia.

Mając na uwadze efektywność i racjonalność dotychczas wykorzystanych środków, a także rozpoczętą transformację, poprawa pozycji rozwojowej Polski Wschodniej potwierdza, że **wprowadzony instrument w postaci wyodrębnionego programu operacyjnego**, dedykowanego wyłącznie dla tego Makroregionu **był trafny. Uzasadnia** to jego **kontynuację** w kolejnym okresie programowania po roku 2020 w formie dostosowanej do zaktualizowanych wyzwań. Wydaje się jednak, że ze względu na efektywność osiągania celów, zmianie powinien ulec charakter tego programu. Regiony, znając lokalne specyfiki, potencjały rozwojowe województw, wyzwania i potrzeby, a jednocześnie będąc blisko potencjalnych beneficjentów, powinny mieć większy wpływ na zarządzanie i wdrażanie Programu Polska Wschodnia +.

Biorąc pod uwagę występujące nadal dysproporcje w rozwoju wschodniej Polski w stosunku do najlepiej rozwijających się województw kraju, należy podkreślić, że Program Operacyjny Polska Wschodnia w perspektywie finansowej 2020+ nie może być uzasadnieniem dla ograniczania możliwości korzystania beneficjentów mających siedzibę na obszarze Makroregionu z działań przewidzianych w programach krajowych czy też zmniejszania alokacji poszczególnych RPO województw objętych Programem. **Komisja ds. Polski Wschodniej Związku Województw RP wyraża przekonanie o potrzebie kontynuowania Programu Operacyjnego Polska Wschodnia w perspektywie finansowej 2021-2027 w formie dostosowanej do zaktualizowanych nowych celów europejskiej Polityki Spójności i zaktualizowanych potrzeb województw Makroregionu w zakresie:**

- Przedsięwzięć w obszarze **infrastruktury drogowej, w szczególności obwodnic oraz niskoemisyjnego transportu publicznego na terenie miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich i subregionalnych**, co przyczyni się do lepszego skomunikowania i powiązania w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym tych ośrodków, będących motorami rozwoju Makroregionu Polski Wschodniej z głównymi arteriami transportowo-handlowymi. Należy podkreślić konieczność integracji regionalnych układów komunikacyjnych z główną osią komunikacyjną Polski Wschodniej jaką jest droga ekspresowa S-19 (szlak Via Carpathia) oraz S16/S5 i S61 (Via Baltica) poprzez budowę kluczowych odcinków w tym węzłów komunikacyjnych (zjazdów) wraz z siecią dróg dojazdowych. Nowy układ komunikacyjny stwarza szansę rozwoju gospodarczego. Szczególne znaczenie dla poprawy jakości układu transportowego Makroregionu mają ponadto inwestycje, dotyczące drogi ekspresowej S74, umożliwiającej włączenie regionu świętokrzyskiego w system autostrad.
- Wspierania rozwoju **infrastruktury kolejowej**, zarówno na potrzeby przewozów osobowych jak i towarowych, czy budowa **terminali przeładunkowych**, a więc w dłuższej perspektywie rozbudowa i **modernizacja infrastruktury transportowej (w tym budowa kolei aglomeracyjnych)** przyczyni się do **zwiększenia mobilności zawodowej i przestrzennej mieszkańców**, a tym samym wpłynie na poprawę dostępności rynków pracy, nauki, usług i produktów, jak również na zwiększenie atrakcyjności Polski Wschodniej dla lokowania inwestycji,

- **Zwiększenia poziomu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych Polski Wschodniej.** Wymagane jest uzupełnienie brakującej infrastruktury dostępu do szerokopasmowego Internetu i rozbudowę Regionalnych Sieci Szerokopasmowych. Ułatwi to rozwój branż opartych o technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT),
- **Poprawy warunków do rozwoju i wykorzystania funkcji uzdrowiskowej** bazującej na walorach środowiskowych Makroregionu. Wsparcie w tym zakresie nie powinno jednak powielać interwencji przewidzianej w regionalnych programach operacyjnych, gdyż rodzi to trudności w wyznaczeniu linii demarkacyjnej,
- **Przedsięwzięć mających na celu poprawę retencji zasobów wodnych** na obszarze Makroregionu, co jest istotne z uwagi na zachodzące zmiany klimatyczne.
- **Wsparcia kluczowych inwestycji w zakresie ochrony zdrowia,** które przyczynią się do zmniejszenia nierówności w dostępie do ochrony zdrowia i poprawy jakości usług zdrowotnych świadczonych na rzecz mieszkańców Polski Wschodniej

Uwzględniając powyższe argumenty oraz kierując się zasadą subsydiarności i zbliżenia UE do obywatela, Komisja ds. Polski Wschodniej Związku Województw RP **wyraża przekonanie o potrzebie zaprojektowania Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2020+** zgodnie z powyższymi postulatami. Jednocześnie liczy na **pozytywną reakcję** Komisji Europejskiej i Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na niniejsze stanowisko.

Kluczowym i oczekiwanym elementem procesu tworzenia nowego Programu dla Makroregionu Polski Wschodniej, powinno być wprowadzenie do pakietu rozporządzeń unijnych w sprawie kształtu Polityki Spójności po 2020 roku **odrębnych zapisów przewidujących alokowanie środków dla województw Polski Wschodniej w kolejnym okresie programowania.**

Artur Kosicki

Przewodniczący Komisji
ds. Polski Wschodniej ZWRP